

|                 |   |
|-----------------|---|
| Wstęp . . . . . | 9 |
|-----------------|---|

## Rozdział I

### Założenia i poglądy na rozwój ustawodawstwa socjalnego doby bismarkowskiej i wilhelmińskiej

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1. Rozwój stosunków ekonomicznych i społecznych w Niemczech w drugiej połowie XIX i w początkach XX wieku . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | 15 |
| 2. Problem ustawodawstwa socjalnego a ruch robotniczy (a. Program marksistów, b. Program lassalistów, c. Krytyka programu Lassalle'a i Dühringa, d. Założenia programu socjalno-politycznego Bismarcka a socjaldemokracja, e. Projekty socjaldemokracji, f. Program Vollmara, g. Program Bernsteina — rewizjonizm w ruchu robotniczym) . . . . .                                                                                  | 19 |
| 3. Problem ustawodawstwa socjalnego w doktrynach burżuazyjnych (a. Od starszej szkoły historycznej do pozytywizmu prawniczego, b. Młodsza szkoła historyczna w ekonomii politycznej, c. Poglądy czołowych socjalistów z katedry, d. „Verein für Sozialpolitik", e. Program ubezpieczeń i ochrony robotników u socjalistów z katedry, f. Koncepcje socjalistów z katedry kształtują ideologię niemieckiego imperializmu) . . . . . | 30 |
| 4. Problem ustawodawstwa socjalnego w partii narodowych liberałów (a. Lewicowi liberałowie, b. Partia postępową) . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | 41 |
| 5. Problem ustawodawstwa socjalnego u konserwatystów (a. Grupa pastora Stöckera, b. Ruch agrariuszy, c. Niemiecka Partia Rzeszy, d. Koalicja konserwatystów . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                             | 45 |
| 6. Problem ustawodawstwa socjalnego w Centrum i w ruchu protestanckim (a. Encyklika Rerum novarum, b. Centrum rzecznikiem państwowej polityki socjalnej, c. Ruch ewangelicki) . . . . .                                                                                                                                                                                                                                           | 49 |
| 7. Problem ustawodawstwa socjalnego w związkach niemieckich pracodawców (a. Centralny Związek Niemieckich Przemysłowców, b. Górnośląski Związek Przemysłowców Górniczo-Hutniczych, c. Program socjalny a polityka germanizacyjna Górnośląskiego Związku Przemysłowców Górniczo-Hutniczych) . .                                                                                                                                    | 54 |

## Rozdział II

### Rozwój kapitalistycznych stosunków w górnośląskim okręgu przemysłowym (1848—1914)

|                                                                                                      |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1. Stosunki ekonomiczne i społeczne w górnośląskim okręgu przemysłowym . . . . .                     | 63 |
| 2. Feudalne relikty w ustroju administracyjnym górnośląskiego okręgu przemysłowego . . . . .         | 66 |
| 3. Zniesienie zasady dyrekcyjnej w górnictwie . . . . .                                              | 73 |
| 4. Kształtowanie się kapitalistycznych stosunków pracy przy zachowaniu feudalnych reliktyw . . . . . | 76 |

## Rozdział III

### Ustawodawstwo o ochronie robotników doby wilhelmińskiej (ze szczególnym uwzględnieniem realizacji norm dotyczących stosunków pracy)

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 1. Przegląd ustawodawstwa dotyczącego stosunków pracy . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | 87  |
| 2. Projekty uregulowania wewnętrznych stosunków w fabrykach i hutach . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                                                              | 89  |
| 3. Nowela do ustawy przemysłowej z 1 czerwca 1891 r. o wewnętrznych stosunkach w zakładach przemysłowych . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                          | 92  |
| 4. Nowela do ustawy górniczej z 24 czerwca 1892 r. o wewnętrznych stosunkach w zakładach przemysłowych (a. Regulaminy pracy w kopalniach, b. Umowa o pracę) . . . . .                                                                                                                                                                                                       | 93  |
| 5. Realizacja norm regulujących wewnętrzne stosunki w kopalniach i hutach Górnego Śląska (a. Regulaminy pracy — udział robotników w ich ustanowieniu, b. Instrukcja ministerialna o zasadach przyjmowania i zwalniania robotników, c. Polityka Górnośląskiego Związku Przemysłowców w dziedzinie przyjmowania i zwalniania robotników, d. System „czarnych list”) . . . . . | 97  |
| 6. Czas pracy i bezpieczeństwo pracy (a. Czas pracy po zniesieniu zasady dyrekcyjnej w górnictwie, b. „Sanitarny maksymalny dzień roboczy”, c. Czas pracy w hutnictwie, d. Bezpieczeństwo pracy) . . . . .                                                                                                                                                                  | 107 |

## Rozdział IV

### Ochrona pracy kobiet i robotników młodocianych

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 1. Przegląd ustawodawstwa dotyczącego ochrony pracy kobiet i robotników młodocianych . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                       | 124 |
| 2. Uregulowanie pracy kobiet i dzieci w latach 1839—1878 a praktyka w przemyśle (a. Pierwsze akty prawne dotyczące pracy dzieci i robotników młodocianych, b. Zakaz pracy kobiet w kopalniach pod ziemią, c. Badania ankietowe dotyczące pracy kobiet, d. Nowela do ustawy przemysłowej z 1878 r. i jej realizacja) . . . . .                        | 125 |
| 3. Ochrona pracy kobiet i robotników młodocianych po 1891 r. (a. Ochrona pracy kobiet w nowelach z lat 1891—1892, b. Wyjątkowe koncesje dla przemysłu na Górnym Śląsku, c. Poglądy przedsiębiorców na pracę kobiet, d. Strajki kobiet) . . . . .                                                                                                     | 132 |
| 4. Ochrona pracy robotników młodocianych i jej realizacja (a. Praktyka zatrudnienia młodocianych do wydania noweli do ustawy przemysłowej z 1891 r., b. Ochrona robotników młodocianych w nowelach z lat 1891—1892 i jej realizacja, c. Wyjątkowe koncesje na rzecz przedsiębiorców, d. Poglądy władz i pracodawców na pracę młodocianych) . . . . . | 141 |

## Rozdział V

### Funkcje inspekcji przemysłowej w realizacji ustawodawstwa o ochronie robotników

|                                                                                                                                                                                                                                                                                             |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 1. Przegląd ustawodawstwa dotyczącego inspekcji przemysłowej . . . . .                                                                                                                                                                                                                      | 152 |
| 2. Początki inspekcji przemysłowej w państwie pruskim . . . . .                                                                                                                                                                                                                             | 153 |
| 3. Powstanie inspekcji przemysłowej na Śląsku (a. Kompetencje pierwszych inspektorów, b. Instrukcja ministerialna z 1879 r. o zakresie działania inspekcji, c. Działalność górnośląskiej inspekcji przemysłowej) . . . . .                                                                  | 156 |
| 4. Reorganizacja inspekcji przemysłowej w dobie rozbudowy ustawodawstwa o ochronie robotników (a. Funkcje inspektorów po 1892 r., b. System inspekcji w górnictwie węgla kamiennego i rud, c. Inspekcja przemysłowa a sądy górnicze i sądy powszechne, d. Inspekcja w hutnictwie) . . . . . | 169 |
| 5. Problem powołania tzw. inspekcji społecznej . . . . .                                                                                                                                                                                                                                    | 185 |

## Rozdział VI

### Ustawodawstwo socjalno-polityczne i jego realizacja w przemyśle górniczo-hutniczym

|                                                                                                                                |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 1. Spółki brackie w górnictwie . . . . .                                                                                       | 190 |
| 2. Opieka społeczna w hutnictwie . . . . .                                                                                     | 202 |
| 3. Ustawodawstwo o ubezpieczeniach i jego znaczenie dla opieki społecznej w górnictwie i hutnictwie na Górnym Śląsku . . . . . | 209 |
| Rekapitulacja i wnioski . . . . .                                                                                              | 213 |
| Aneksy . . . . .                                                                                                               | 223 |
| Literatura i źródła . . . . .                                                                                                  | 229 |
| Summary . . . . .                                                                                                              | 236 |
| Zusammenfassung . . . . .                                                                                                      | 239 |
| Indeks nazwisk . . . . .                                                                                                       | 242 |